

บทที่ 4

ญี่ปุ่น : นายทุนใหญ่ชาวเอเชีย

หากปราศจากการกล่าวถึงญี่ปุ่นในประวัติศาสตร์ของการพัฒนา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ภาพของขบวนการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคแถบนี้ย่อมจะขาดความสมบูรณ์ไปอย่างแน่นอน ทั้งนี้ เพราะเมื่อพิจารณาย้อนกลับไป ในประวัติศาสตร์ของ เอเชียอาคเนย์แล้ว ญี่ปุ่น เข้ามามีบทบาททางการค้าและเศรษฐกิจมานานแล้ว แต่อาจลดความสำคัญลงไปบ้างในบางระยะเวลา เช่น ในประเทศไทยนั้นญี่ปุ่น เคย เข้ามามีบทบาททางการค้าผูกขาดในสมัยอยุธยา แต่ต่อมาความสัมพันธ์ทางการค้ากับไทย เสื่อมลงในสมัยพระเจ้าปราสาททอง เป็นต้น^{1/} การติดต่อของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะแรกๆ เป็นไปในรูปแบบแทรกซึมทางเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับจีน มีใช้ลักษณะข่มขู่ ดังกลุ่มนักล่าอาณานิคมชาวตะวันตก การที่ชาวญี่ปุ่นเข้ามาในอาณานิคมนี้ได้ง่ายระยะแรกๆ โดยเฉพาะก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะหลังจากญี่ปุ่นเปิดประเทศสมัยเมจิ (ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ) เป็นต้นมา ได้ทำการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอุตสาหกรรม และประมาณ ค.ศ. 1905 ญี่ปุ่นชนะสงครามรัสเซียทำให้ประเทศใน SEA เกิดการยอมรับความสำเร็จของญี่ปุ่นและ เปิดรับญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ ผู้คนในเอเชียต่างตื่นตื่นไปกับชัยชนะของญี่ปุ่นต่อรัสเซีย ซึ่งเป็นชาวตะวันตก นักประวัติศาสตร์อินเดียบางท่านกล่าวว่า " เอเชีย เคลื่อนมาถึงจุดปลายอีกด้านแล้วและศตวรรษแห่งนิทราได้จบสิ้นลง"^{2/}

ความตื่นตื่นนี้กระจายทั่วไปในเอเชียรวมทั้ง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นทำลายความเชื่อถือในประเทศตะวันตกของคนแถบภูมิภาคนี้ลงได้ ทั้งยังเป็นการปลุก

เจ้าการเคลื่อนไหวของความเป็นชาตินิยมขึ้นมาในหลายๆ ประเทศ เช่น อินโดนีเซีย และพม่าที่มีการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมอย่างรวดเร็ว ส่วนปฏิกิริยาทางชาตินิยมของอินโดจีน เห็นได้เด่นชัดภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ในมลายูนั้นขบวนการชาตินิยม เพิ่งมา เกิดในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากความขัดแย้งภายในของพล เมืองกลุ่มอนุรักษนิยมกับกลุ่มสมัยใหม่ ชัยชนะของญี่ปุ่นต่อรัสเซียนั้นมีผลกระทบต่อแนวคิด เรื่องชาตินิยม การต่อต้านตะวันตกทั้งทาง เศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนไปถึงการต่อต้านอิทธิพลของชาวจีนในการพาณิชย์กรรมด้วย

การยอมรับความสามารถต่างๆ ของญี่ปุ่นนั้นมีผลให้ญี่ปุ่น เข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มากขึ้น และฉวยโอกาสกอบโกยทรัพยากรไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศมาลายูและอินโดนีเซีย

ตรงข้ามในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองญี่ปุ่น เข้ามายัง SEA ในฐานะของผู้รุกรานด้วยกำลังทางทหารอย่าง เด่นชัดขึ้น ยังผลให้ประเทศในแถบ SEA ตกอยู่ใต้อำนาจข่มขู่ของญี่ปุ่นและเกิดผลกระทบแก่ประเทศเหล่านี้อย่างมากมาย เช่น เกิดเงินเฟ้อในประเทศต่างๆ รวมทั้งในประเทศไทยอย่างรุนแรง แต่เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองโดยญี่ปุ่น เป็นฝ่ายแพ้ันภายหลังปรากฏว่าญี่ปุ่นกลับมามีบทบาทใน SEA อีก ด้วยการเป็นผู้ชดใช้ค่าปฏิกรรมสงคราม วิธีการต่างๆ ที่ญี่ปุ่นนำมาใช้ เช่น การเข้ามาลงทุนให้แก่ประเทศต่างๆ ใน SEA แต่แท้จริงแล้วเงินลงทุนหรือการให้ประโยชน์ใดๆ นั้น เป็นเพียงภาพมายา เพราะการช่วยเหลือของญี่ปุ่นจะ เป็นไปในลักษณะที่มีเงื่อนไขผูกมัด และผลสรุปก็คือญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์กลับคืนไปยังประเทศตนมากมายคงจะไม่ เป็นการผิดพลาดนักหากจะกล่าวว่าญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีความสามารถสูงแต่ไร้น้ำใจ ในปัจจุบันนี้เกือบทุกประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นอย่างมหาศาลซึ่ง เป็นปัญหาที่ต้องการมีการแก้ไขอย่างแน่นอน

1. ลักษณะการเข้ามามีอิทธิพลของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากสภาพทั่วไปที่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เคยรู้สึกก็คือก่อนสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ในบรรดาชาวเอเชียที่ดูจะมีบทบาททั่วไปเหมือนในภูมิภาคแถบ SEA นั้น คือจีนและอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนนั้นดูจะเป็นตัวอันตรายต่อประเทศเจ้าบ้านอย่างยิ่ง เพราะจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศต่างๆ มักมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาความมั่งคั่งมิใช่ความสุขสบาย เขาจึงทำงานอย่างหนัก ในประเทศไทยนั้นชาวจีนได้แสดงบทบาทไม่เฉพาะแต่ทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังมีบทบาททางการเมืองอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อความวุ่นวาย ก่อกวนในอดีต^{3/} บทบาทของชาวจีนทางเศรษฐกิจในประเทศไทย เป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยวิตกมาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ถึงกับทรงพระราชนิพนธ์บทความชื่อ "ยิวแห่งบูรพาทิศ" เอาไว้ ส่วนชาวอินเดียมีบทบาททางเศรษฐกิจมากในบางประเทศ เช่น พม่าและมาเลเซียดังได้กล่าวมาแล้วในบทแรกๆ ชาวดังชาติอีกกลุ่มที่เข้ามามีบทบาทอย่างมาก คือชาวตะวันตก ส่วนชาวญี่ปุ่นนั้นมีบทบาทแบบเจียมๆ ค่อยๆ แทรกซึมจนแทบไม่มีประเทศใดใน SEA รู้สึกตัว แต่แท้จริงภายใต้ทำนองที่สงบเสงี่ยมของญี่ปุ่นนั้นได้แฝงความพยายามที่จะรุกรานและครอบคลุมนเศรษฐกิจของประเทศอื่นๆ ไว้แล้ว และในบางภูมิภาคของเอเชียญี่ปุ่นมีที่เข้าใช้กำลังรุกรานบ้าง เช่น ในเกาหลี อย่างไรก็ตามก็ดี สำหรับการแผ่อิทธิพลทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นใน SEA นั้น ญี่ปุ่นทำได้สำเร็จโดยเฉพาะอย่างยิ่งนับแต่สงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมาจนปัจจุบัน

บทบาทของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาจเห็นได้ชัดเจนมากในระยะที่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในช่วงทศวรรษ 1930 นั้นปรากฏว่าประเทศอุตสาหกรรมในยุโรปและสหรัฐมีความพยายามที่จะปกป้องอุตสาหกรรมของตนด้วยวิธีการตั้งกำแพงภาษี มีผลให้ญี่ปุ่นเสียตลาดการค้าไปส่วนหนึ่ง นอกจากความต้องการหาตลาดเพื่อสินค้าอุตสาหกรรม

แล้วญี่ปุ่นยังขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิตด้วย และโดยที่ความต้องการขยายอุตสาหกรรมของตนให้กว้างขวางมีผลให้ญี่ปุ่นใช้นโยบายอาณานิคมในแถบ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศที่ตกอยู่ในสายของญี่ปุ่น เช่น จีน ซึ่งจะเป็นตลาดที่สำคัญและมีทรัพยากรมากมาย ญี่ปุ่นเข้ายึดครองแมนจูเรียใน ค.ศ. 1931/2 ต่อมา เข้าแทรกซึมมองโกเลีย การกระทำของญี่ปุ่นช่วงนั้นนับ เป็นความสามารถในการฉวยโอกาสเนื่องจากประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีความทุกข์ยากทาง เศรษฐกิจของตนจนไม่อาจเสียสละเวลามาชัดขวาง หรือมองอีกทางหนึ่งก็คือ บรรดาประเทศตะวันตกไม่มีหน้าที่จะขัดขวาง เพราะพฤติกรรมของตนมิได้ดีไปกว่าญี่ปุ่น การมีอำนาจของญี่ปุ่นใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ เกียรติภูมิของญี่ปุ่นสูงส่งขึ้นในสายตาของคน เอเชีย และประเทศทางตะวันตกลดอำนาจลง

ความนิยมชมชื่นในญี่ปุ่นนี้เองที่ทำให้การแทรกซึมของญี่ปุ่นใน เอเชีย เป็นไปได้ โดยไม่มีผู้ใดขัดขวาง จาก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับญี่ปุ่นก็ค่อยๆ ขยายอิทธิพลลงมาทางใต้ และจุดหมายปลายทางที่สำคัญคือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีทรัพยากรอย่างอุดมสมบูรณ์ ญี่ปุ่นมีนโยบายที่จะ เข้าครอบงำดินแดนแถบนี้แต่โดยที่พยายามไม่ใช้กำลังรุนแรงถ้าไม่จำเป็น ในเดือนพฤศจิกายนปี 1936 เมื่อญี่ปุ่นและเยอรมันลงนามในสัญญาต่อต้านคอมมิวนิสต์ร่วมกัน (สัญญาต่อต้านโคมินเทิร์น) ในเดือนกรกฎาคมของปีต่อมาญี่ปุ่นเริ่มโจมตีประเทศจีนครั้งใหญ่เป็นครั้งที่สอง อันมีแนวโน้มว่าจะเกิดสงครามญี่ปุ่นกับรัสเซียขึ้นได้ ในค.ศ. 1938 เกิดการสู้รบขึ้นในแถบแมนจูเรีย เกาหลีและไซบีเรียซึ่งเป็นแหล่งผลประโยชน์ของรัสเซียด้วย ดังนั้น จึงเกิดการระดมพลครั้งใหญ่จากทั้งสองฝ่าย ต่อมาได้มีข้อตกลงแห่งมิวนิคขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1938^{4/} และภายในเดือนเดียวกันนั้น ญี่ปุ่นเริ่มรุกรานทางใต้ของจีนเข้ายึดกวางตุ้ง ช่งกวง และปีต่อมาเข้ายึด เกาะไหหลำ าลา และมุ่งมายัง SEA ต่อไป ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นมองเห็นความอ่อนแอของฝ่ายมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษซึ่งไม่มีทีท่าจะต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น เลยทั้งๆ ที่ ญี่ปุ่น เข้าไปรุกรานจีนซึ่งเป็นแหล่ง เศรษฐกิจที่สำคัญอย่างยิ่งของอังกฤษ ในการเข้ามา

แสวงหาประโยชน์จาก SEA นั้น ญี่ปุ่นใช้วิธีการทุกอย่างรวมทั้งการฉวยโอกาสเข้าลงทุน
ในอุตสาหกรรมเหมืองแร่และการเกษตรขนาดใหญ่

นโยบายเศรษฐกิจของญี่ปุ่นใน SEA ไม่ได้รับการขัดขวางจากตะวันตก
เพราะญี่ปุ่นมิได้ขัดผลประโยชน์ของพวกเขาโดยตรง^{5/} การที่ประเทศญี่ปุ่นนำทรัพยากร
ธรรมชาติหรือวัตถุดิบจากเขตเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ไปนั้นทำให้ดุลการค้าของอาณานิคม
ดีขึ้น ซึ่งก็หมายถึงรายได้ของเมืองแม่ด้วย และในบางประเทศที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ
หรือดัตช์ ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำนั้น เป็นช่วงที่ใช้นโยบายการค้าแบบเสรีในอาณานิคมแล้ว
ดังนั้น การค้าของญี่ปุ่นจึงไม่ถูกขัดขวาง ส่วนในประเทศฟิลิปปินส์นั้นมิได้มีข้อจำกัดการลงทุน
ของชาวต่างประเทศอยู่แล้ว เนื่องจากฟิลิปปินส์มิได้มีความสำคัญทางเศรษฐกิจต่อสหรัฐนัก
ผลคือญี่ปุ่นค่อนข้างมีเสรีในภูมิภาคเอเซียอาคเนย์ ญี่ปุ่นได้แร่ธาตุต่างๆ มากมายจากแดน
แถบนี้ เช่น ทองแดง มังกานีส โครเมียม เหล็ก ถ่านหิน และยางพารา รวมทั้งน้ำมัน
จากอินโดนีเซียด้วย นอกจากนี้ ชาวญี่ปุ่นยังค่อยๆ อพยพเข้ามาใน SEA ด้วย ที่มากที่สุดคือ
ในอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ โดยเข้ามามีบทบาทในหลายสาขาทางเศรษฐกิจ เช่น
การเป็นลูกจ้างทำงานในธนาคารหรือบริษัทต่างๆ ตลอดจนเข้าควบคุมทางการเกษตรใน
ทางท้องถิ่นในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ อาจกล่าวได้ว่าการนำทรัพยากรออกจากเขต SEA
ไปญี่ปุ่นนั้นมิใช่เรื่องเสียหายในสายตาของรัฐบาลอาณานิคม แต่สิ่งที่เป็นปัญหาก็คือ การส่ง
สินค้าสำเร็จรูปจากญี่ปุ่นเข้ามาในเขต เช่น สิ่งทอซึ่งมีราคาต่ำกว่าคุณภาพดีกว่าสินค้าจาก
ยุโรป ในช่วงทศวรรษ 1930 นี้ ญี่ปุ่นมีการกระทำที่ดูเสมือนจะเป็นการทุ่มตลาดในเอเซีย
อาคเนย์มากขึ้นทุกที โดยการที่ส่งสินค้านี้ราคาถูกหลายหลายชนิด เข้ามาในปริมาณที่เพิ่มขึ้น
เรื่อยๆ เช่น ในอินโดนีเซียนั้นสินค้าจากญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นทุกทีจาก 11% ของมูลค่าสินค้าเข้า
ทั้งหมดในปี 1929 เพิ่มเป็น 31% ในปี 1933^{6/} แต่สินค้าเข้าจากเมืองแม่ลดลงทุกที
เช่นเดียวกับประเทศมลายา ส่วนประเทศอาณานิคมที่เมืองแม่ตั้งกำแพงภาษีเข้าไว้

คือไม่ใช้นโยบายการค้าเสรี เช่น ในอินโดจีนหรือฟิลิปปินส์นั้นอิทธิพลจากสินค้าเข้าของ ญี่ปุ่นจะค่อนข้างน้อยกว่า สภาพของการส่งสินค้าเข้าที่เกิดในอินโดนีเซียและมลายูนั้น ทำให้ตัวแทนการค้าของยุโรปปฏิเสธการส่งสินค้าเข้าจากญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1930 เพราะเห็นว่าเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อกิจการของตะวันตก แต่ที่ญี่ปุ่นมิได้เสียประโยชน์ไปมากนัก เพราะพ่อค้าชาวจีนในประเทศอาณานิคม เหล่านั้นทำการส่งสินค้าจากญี่ปุ่นแทนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นทศวรรษ 1930 นั้น ญี่ปุ่นทำการลดค่าของเงินเยนลง ซึ่งมีผลให้สินค้า ญี่ปุ่นมีราคาถูกลงอีก บรรดานายทุนชาวยุโรปทั้งหลายเริ่มหวั่นเกรงความสูญเสียทาง เศรษฐกิจใน SEA อันเนื่องมาจากการค้าของญี่ปุ่น ดังนั้น บรรดาประเทศที่เสียประโยชน์ เช่น อังกฤษและเนเธอร์แลนด์จึงหันมาทบทวนนโยบายการค้าใหม่โดยมีการใช้กำแพงภาษี และกำหนดจำนวนโควตาสินค้าจากประเทศอื่น ตลอดจนข้อกำหนดการขนส่งการจัดจำหน่าย ฯลฯ อันมีผลช่วยขจัดสินค้าญี่ปุ่นไปได้มาก

บทบาทของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงทศวรรษแห่งการตกต่ำของ เศรษฐกิจทั่วโลกนั้นมีผลให้อิทธิพลทั้งทางเศรษฐกิจ และการเมืองของตะวันตกเสื่อมลง คน ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มองญี่ปุ่นในฐานะนักบุญ เพราะนำเอาข้าวของราคาถูกลงมาขาย ในขณะที่พวกตะวันตกขูดรีดชาวพื้นเมืองทุกวิถีทาง นอกจากความรู้สึกว่าญี่ปุ่นเข้ามาช่วยแล้ว คนในภูมิภาคนี้ยังถูกปลุกความเป็นชาตินิยมด้วยการมองความสามารถของญี่ปุ่นซึ่งเป็นชาว เอเชียด้วยกัน ในด้านการพัฒนาประเทศและความเข้มแข็งทางทหาร ทั้งยังมีความหวังว่า ญี่ปุ่นอาจช่วยปลดแอกความเป็นอาณานิคมได้ อย่างไรก็ตาม การแทรกซึมอย่างสุขภาพของ ญี่ปุ่นได้ เปลี่ยนโฉมหน้าเป็นการมีอิทธิพลอย่างเปิดเผยมากขึ้นทุกทีๆ และแสดงตัว เป็นปฏิปักษ์ กับชาวตะวันตกอย่างเด่นชัด

2. นโยบายรุกรานของญี่ปุ่น : โคมνάอันแท้จริงของญี่ปุ่น ค.ศ. 1940-45

ในตอนปลายของทศวรรษที่ 1930 นั้น ญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงท่าทีอย่างเด่นชัด เดิมทีเดียวเมื่อมีการสงครามขนาดใหญ่เกิดในยุโรปนั้นญี่ปุ่นยังใช้นโยบายเฝ้าดูอยู่ แต่ในฤดูร้อนของ ค.ศ. 1940 คือเดือนเมษายน 1940 เมื่อ อิตาลีเข้าทำสงครามรวดเร็วแบบสายฟ้าแลบ และในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1940 เยอรมันก็ยึดฝรั่งเศสได้^{7/} ซึ่งในช่วงของระยะเวลาการโจมตีของเยอรมันต่อประเทศต่างๆ ตลอดจนชัยชนะที่ฝ่ายเยอรมันได้รับมีผลให้ญี่ปุ่นชื่นชมฝ่ายอักษะมากขึ้น และความจริงนั้นในปลายปี 1939 ญี่ปุ่นได้ทำการรุกรานจีนขนานใหญ่แล้ว คือยึดราทพ เข้ามณฑลกวางสีเพื่อยึดเมืองนานกิง และเท่ากับเป็นการตัดเส้นทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับอินโดจีน และจุดมุ่งหมายแห่งการคุกคามขั้นต่อไปของญี่ปุ่นคือ อินโดจีนนั่นเอง ใน ค.ศ. 1940 เมื่อฝรั่งเศสพ่ายแพ้แก่เยอรมันทำให้ญี่ปุ่นหันมาเข้าร่วมกับฝ่ายอักษะมากขึ้น ญี่ปุ่นบุกเข้ามายังประเทศแถบ SEA หลายประเทศและในเดือนมิถุนายน 1940 ญี่ปุ่นได้ทำสัญญามิตรภาพกับรัฐบาลหลวงพิบูลสงครามในประเทศไทย ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1940 รัฐบาลญี่ปุ่นเรียกร้องสิทธิพิเศษหลายอย่างในอินโดจีนของฝรั่งเศส เดือนกันยายนปีเดียวกันนั้นเอง ญี่ปุ่นประกาศตัวอยู่ฝ่ายอักษะอย่างเป็นทางการ การที่ญี่ปุ่นเพิ่งประกาศตัวในตอนนั้น เนื่องจาก ก่อนหน้านั้นญี่ปุ่นยังเกรงว่าความสัมพันธ์กับสหรัฐจะตึงเครียดหากตนเข้าข้างอักษะและญี่ปุ่นยังต้องอาศัยวัตถุดิบหลายอย่างจากสหรัฐอเมริกา แต่เมื่อญี่ปุ่นแน่ใจว่าตนจะหาวัตถุดิบจากแหล่งอื่นได้ จึงทำให้ญี่ปุ่นตัดสินใจเด็ดขาดที่จะเข้ากับอักษะและเปิดเผยความในใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอ้างความได้ประโยชน์ร่วมกันจาก "วงไพล์" ญี่ปุ่นจะรับภาระในการ เป็นผู้ประสานให้เกิดความร่วมมือและความมั่งคั่งร่วมกันในภูมิภาคแห่งเอเชีย อันจะก่อให้เกิดเสถียรภาพร่วมกันในภูมิภาคนี้ ความจริงที่อยู่เบื้องหลังก็คือ ญี่ปุ่นรู้ดีว่าตนจะไม่ได้รับวัตถุดิบต่างๆ จากสหรัฐอีกต่อไป ดังนั้น ทนทางแก้ไขคือ ต้องหาแหล่งวัตถุดิบ

ทดแทนให้ทันทั่วทั้งที่ และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ แหล่งที่ญี่ปุ่นต้องการ

แผนการ เข้าแทรกแซงทาง เศรษฐกิจญี่ปุ่นในภูมิภาคแถบนี้ นั้นทำโดยสถาปนา "วงศัไพบูลย์แห่งมหาเอเชียบูรพา" (The Greater East Asia Co-prosperity Sphere) ซึ่งประกอบไปด้วย เขตอุตสาหกรรมอันมีประเทศญี่ปุ่น แมนจูเรีย และจีนเป็น ศูนย์กลาง ส่วนประเทศที่จะทำการผลิตทางการเกษตรคือ ไทย ฟิลิปปินส์ มลายา อินโดจีน และพม่า เป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้หากพิจารณาตามทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ ของนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกแล้วก็คือ การแบ่งงานกันทำนั่นเอง โดยอาศัยการผลิตตาม ความชำนาญเฉพาะอย่างของภูมิภาค โดยหลักการแล้วน่าจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ทุก ฝ่าย แต่หากพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงที่ญี่ปุ่นมีอำนาจต่อรองมากกว่า และ เข้ามา โดยการใช้อำนาจบีบบังคับประเทศแถบ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศ ฝ่ายหลังจะได้รับประโยชน์สูงสุดได้ยาก และพฤติกรรมของญี่ปุ่น เป็นที่แจ้งชัดมาจนปัจจุบัน นี้ว่า ญี่ปุ่นคือ "สัตว์เศรษฐกิจอย่างแท้จริง" ไม่มีการยอม เสียเปรียบให้แก่ผู้ใด การเข้า มาในดินแดนแถบ SEA ของญี่ปุ่นนี้มีไว้จะง่ายตายเหมือนกันไปหมดทุกประเทศ ปรากฏว่า มีการต่อต้านอย่างรุนแรงอยู่หลายแห่ง เช่น ในประเทศไทยระยะแรกๆ และประเทศ อินโดนีเซีย ฯลฯ เหตุที่มีการต่อต้านอาจเป็น เพราะก่อนที่ญี่ปุ่นจะบุกเข้ามาในแถบนี้ ญี่ปุ่น มิได้ทำการกระตุ้นให้ชาวพื้นเมืองหัวชาตินิยมลุกขึ้นมาต่อต้านมหาอำนาจตะวันตกให้มากพอ และในบางประเทศ เช่น อินโดนีเซียมีบางกลุ่มไม่แน่ใจว่าสถานการณ์ของตนจะดีขึ้น หาก ญี่ปุ่นเข้ามาปกครองแทนดัตช์ แม้ว่าในอินโดนีเซียจะมีกลุ่มชาตินิยมที่ทำการช่วยเหลือญี่ปุ่น อยู่ เช่น กลุ่มของซูการ์โนก็ตาม แต่ในที่สุดญี่ปุ่นก็สามารถเข้าครอบครองดินแดนแถบ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้และ เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศแถบนี้ตกอยู่ภายใต้ ผู้ปกครองประเทศเดียวแทนการตกเป็นเมืองขึ้นของตะวันตกหลายๆ ประเทศดังแต่ก่อน สายสัมพันธ์ระหว่างกรุงลอนดอน ปารีส และ เซก กับบรรดาอาณานิคมก็หมดสิ้นภายใต้คำ

ขวัญของญี่ปุ่นที่ว่า "ทวีปเอเชียเพื่อชาวเอเชีย"^{๘/}

การมีชัยชนะของญี่ปุ่นในต้น ค.ศ. 1942 ทำให้อำนาจของตะวันตกหมดไป จากดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม การมีญี่ปุ่นเข้ามาควบคุม เศรษฐกิจและการเมืองในแถบนี้มิได้ส่งผลดีแก่ชาวพื้นเมืองเหนือกว่าการปกครองของชาวตะวันตก ประเทศกลุ่มนี้ยังคงต้องผลิตสินค้าขึ้นปรุมให้แก่ญี่ปุ่น และเป็นแหล่งระบายสินค้า จากตลาดญี่ปุ่นด้วย ถ้าจะกล่าวด้วยความจริงแล้ว สถานะการณ์ของ SEA ภายใต้อำนาจ ของญี่ปุ่นดูจะยิ่งเลวลงไปกว่าเดิม นอกจากเศรษฐกิจแบบยังชีพจะไม่อาจฟื้นตัวได้แล้ว การที่ทุกประเทศในภูมิภาคต้องถูกผูกขาดโดยนายทุนประเทศเดียวกลับทำให้ตลาดการค้า ของ SEA แคบลงไปอีก ผลประโยชน์ย่อมตกกับญี่ปุ่น ซึ่งผูกขาดทั้งการซื้อและการขาย อย่างมหาศาล รัฐบาลบางประเทศ เช่น ไทย และอินโดจีนมีสัมพันธกับญี่ปุ่น และต้อง ลงนามร่วมในอนุสัญญาแห่งกรุงโตเกียว (Conventions of Tokyo) ซึ่งมีผลให้ เศรษฐกิจต้องขึ้นกับญี่ปุ่นโดยตรง สินค้าเข้าบริโภคที่เคยได้จากประเทศตะวันตกก็หมดไป ต้องหันมาพึ่งพาสินค้าจากญี่ปุ่น นอกจากนี้สินค้าวัตถุดิบต่างๆ เช่น ข้าว ยางพารา ดีบุก ก็ต้องอาศัยตลาดญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ สถานการณ์เลวร้ายยิ่งกว่าช่วงใดๆ ในประวัติศาสตร์ และเมื่อญี่ปุ่นขอเปลี่ยนแปลงค่าเสมอภาคของเงินบาทกับเงินเยน ในทศวรรษ 1940 นั้น มีผลเท่ากับเงินบาทของไทยต้องลดค่าลง และไทยต้องซื้อสินค้าจากญี่ปุ่นในราคาแพงขึ้น กล่าวได้ว่าแม้ความเป็นมิตรที่รัฐบาลไทยหรืออินโดจีนให้กับญี่ปุ่นก็มิอาจทำให้ญี่ปุ่นปฏิบัติต่อ อย่างฉันทมิตรได้ สินค้าจากญี่ปุ่นมีราคาแพงมาก นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังพยายามที่จะทำลาย เศรษฐกิจของมิตรด้วย เช่น บังคับซื้อผลผลิตราคาถูกจากอินโดจีน และบิดพลิ้วสัญญาที่จะ หาสินค้าให้ตามต้องการ ในประเทศไทยนั้นญี่ปุ่นรุกรานเข้าไปจนถึงการขอมิหุ้นส่วนใน รัฐวิสาหกิจเกี่ยวกับการค้าและการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ญี่ปุ่นยังบีบบังคับไทยให้ พิมพ์ธนบัตรเพิ่มตามความต้องการของญี่ปุ่น เป็นผลทำให้เศรษฐกิจของไทยตกอยู่ในภาวะ

เงินเพื่อ (inflation) อย่างมากมายจนหลังสงคราม ในช่วงที่เศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นกับญี่ปุ่นนั้นมักปรากฏว่าไทยและอินโดจีนมีดุลการค้าได้เปรียบญี่ปุ่นเสมอ แต่มิได้มีประโยชน์มากนัก ทั้งนี้เพราะวิธีการชำระเงินของญี่ปุ่นอยู่ในลักษณะของเงินเยนพิเศษ ยอดตัวเงินอยู่ในบัญชีกับธนาคารที่ประเทศญี่ปุ่นโดยไม่มีการจ่ายจริงแต่อย่างใด นอกจากนั้น ประเทศเหล่านี้ยังต้องจ่ายค่าเลี้ยงดูทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาในดินแดนของตนด้วย ในประเทศที่มิได้เป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นจะมีสถานการณ์ที่เลวร้ายไปกว่านี้ เพราะญี่ปุ่นจะใช้กำลังเข้ายึดครองทรัพย์สินต่างๆ ตามอำเภอใจ ทรัพย์สินของฝ่ายพันธมิตรตลอดจนกิจการต่างๆ เช่นเหมืองแร่ โรงงาน การค้าที่เป็นของนายทุนตะวันตกจะถูกยึดครองหมด ดร. วัน มุก ไดสรุปผลเสียหายจากการปกครองที่ผิดพลาดของญี่ปุ่นในอินโดจีนเสียไว้ว่า

"บรรดาผู้ที่ได้รับทุกข์ทรมานมากที่สุดคือ สามัญชนเศรษฐกิจของญี่ปุ่นนั้นร้ายกาจมาก.....อาหารและสินค้าอื่นๆ กลับขาดแคลน และแม้แต่การขนส่งระหว่างตำบลต่างๆ กับหมู่เกาะทั้งหลายก็ถูกสั่งห้าม เพื่อที่จะทำให้พวกกองทัพสามารถยึดเอาสิ่งของได้ง่ายเข้า ระบบการคลังประกอบด้วยการจัดตั้งโรงพิมพ์ธนบัตรหลายแห่ง.....สภาพเงินเพื่อเกิดขึ้นในอัตราส่วนที่สูงมาก การค้าและการผลิตสินค้าออกต้องหยุดชะงัก...ที่ดินหลายแห่งและโรงงานต่างๆ เสื่อมโทรมและปรักหักพัง ไร่ต่างๆ (พืชผลอื่นๆ : ผู้เขียน) ถูกขจัดเพื่อที่จะเพิ่มเนื้อที่สำหรับปลูกพืชที่เป็นอาหาร.....สินค้าเข้าต่างๆ ก็สูญหายไปหรือถูกกักตุนเอาไว้ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มกลายเป็นสิ่งที่เกือบจะหาใช้ไม่ได้ เหตุการณ์เหล่านี้หมายถึง การว่างงานสำหรับคนเป็นจำนวนมากนับแสนหมายถึงความยากจน ความขาดแคลนและความยากไร้สำหรับทุกๆ คน เว้นแต่พวกบริวารญี่ปุ่นเพียงไม่กี่คนและพวกพ่อค้าตลาดมืดจำนวนหนึ่ง"^{๑/}

สถานการณ์เช่นนี้แท้จริงปรากฏอยู่ทั่วไปในดินแดนที่ญี่ปุ่นยึดครอง กล่าวได้ว่า เศรษฐกิจในดินแดนแถบนี้ทรุดโทรมลงอย่างหนัก และสภาพการครองชีพก็ทรุดโทรมมาก ระบบการคมนาคมติดต่อยากแก่การซ่อมแซม การผลิตทางการเกษตรนั้นญี่ปุ่นเลือกเฉพาะ การผลิตพืชอาหาร ฯลฯ การฟื้นฟูบูรณะต่างๆ ทำได้ยาก ญี่ปุ่นจึงเลือกบูรณะเฉพาะสิ่งที่ใช้ ประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ได้เท่านั้น การกระทำของญี่ปุ่นดังกล่าวแสดงอย่างเด่นชัดแล้วว่าแท้จริงญี่ปุ่นคือบีศาจในคราบน้ำกนุญ ระบบความสุขและความมั่งคั่งร่วมกัน ตลอดจนคำ โฆษณาชวนเชื่อที่ว่า "ทวีปเอเซียสำหรับชาวเอเซีย" ซึ่งญี่ปุ่นใช้ในตอนเริ่มแรกของการ เข้ามามีบทบาทในแถบนี้นั้นหาได้ เป็นความจริงไม่ แท้จริงทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นไป เพื่อผล ประโยชน์ของญี่ปุ่นเองทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะสงครามวิธีการที่ญี่ปุ่นใช้ปฏิบัติ ต่อผู้ที่ขัดขืนคงต้องมีความ เจ็บปวดและ เนื่องจากนโยบายของญี่ปุ่นในสงคราม เน้นว่าทหาร จะต้องใช้อาหารและวัตถุดิบจากท้องถิ่นที่เข้าไปยึดครองอยู่ และความต้องการของทหาร มีความสำคัญสูงสุดน่าจะมีผลให้ญี่ปุ่นข่มขู่คุกคามชาวพื้นเมืองหนักขึ้น ในการดำเนินกิจกรรม ทาง เศรษฐกิจนั้นญี่ปุ่นพยายามให้ชาวญี่ปุ่นเข้ามาทำแทนชาวตะวันตกภายใต้การควบคุมของ ทหาร ส่วนกิจกรรมใดที่มีความสำคัญแก่ยุทธศาสตร์มากก็จะให้ทหารดำเนินงาน เช่น การ คมนาคมขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ ตลอดจนการผลิตที่สำคัญ เช่น ยาง น้ำมัน ไม้ซุง ญี่ปุ่นยังผูกขาดสินค้าจำเป็น เช่น เกลือ ยาสูบ สบู่ ไม้ขีดไฟ ผ้า ย ฯลฯ การผลิตสินค้า บางอย่างที่ประชาชนเคยใช้ในการบริโภคถูกญี่ปุ่นนำมาใช้เป็นปัจจัยทางทหาร เช่น นำ น้ำมันงามาใช้เป็นน้ำมันหล่อลื่นเครื่องยนต์ นอกจากนั้น การเกณฑ์สัตว์พาหนะเพื่อใช้ในการ ขนอาวุธยุทธโธปกรณ์ก็มีผลให้ขาดแรงงานสัตว์ในการกสิกรรมด้วย ผลคือเกิดความอด อดอยากมากขึ้น ส่วนภาวะด้านการเงินการคลังของประเทศแถบเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ ภายใต้การครอบครองของญี่ปุ่นมีความยุ่งยากเหมือนๆ กัน คือเงินตราเสื่อมค่า เนื่องจาก เป็นธนบัตรที่ไม่มีค่างานหลัง และญี่ปุ่นบังคับให้มีการผลิตธนบัตรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อสนอง

การใช้จ่ายของกองทัพ สภาพเงินเฟ้อจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก และทรัพยากรต่างๆ ของแต่ละประเทศในแถบนี้จึงถูกระดมมาใช้โดยญี่ปุ่นเสียเป็นส่วนใหญ่

3. ความล้มเหลวของเศรษฐกิจเอเซียอาคเนย์ภายใต้การบงการของญี่ปุ่น

การเอาโรคเอาเปรียบ การข่มขู่บังคับ เอาทรัพยากรจากชาวพื้นเมืองมาสนองความต้องการของตนเอง ตลอดจนการที่ประเทศในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ ต้องทำการซื้อขายกับญี่ปุ่นในลักษณะที่เสียเปรียบตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และโดยที่ทำการค้าได้เฉพาะกับญี่ปุ่น เท่านั้นมีผลให้ตลาดระหว่างประเทศของเอเซียตะวันออกเฉียงใต้แคบลง เหล่านี้ล้วนมีผลเสียต่อเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้อย่างยิ่ง แต่เดิมอาณาเขตนี้เคยทำการค้ากับตะวันตกอย่างมาก โดยส่งวัตถุดิบและสินค้าเกษตรกรรมและเป็นแหล่งรับสินค้าอุตสาหกรรมจากตะวันตกเข้ามา ครั้นญี่ปุ่นมีอำนาจเด็ดขาดในแถบ SEA การค้าระหว่าง SEA กับตะวันตกก็หยุดไปโดยปริยาย ในขณะที่เดียวกันที่ญี่ปุ่นเข้ามาแทนที่นายทุนตะวันตกนั้น ญี่ปุ่นมิได้ทำหน้าที่ให้แก่ SEA ตามที่น้ำจะเป็น เดิมตะวันตกเป็นผู้ซื้อวัตถุดิบและสินค้าการเกษตรจาก SEA พร้อมกับเป็นผู้จัดหาสินค้าอุตสาหกรรมต่างๆ มาขายให้อาณานิคมของตน เท่ากับประเทศนายทุนตะวันตกทำหน้าที่เป็นตัวกลางการค้าซึ่งมีความจำเป็นแม้ว่าการค้าดังกล่าวจะมีลักษณะเอาเปรียบชาวพื้นเมืองในเขต SEA ทั้งนี้เพราะประเทศใน SEA หลังช่วงศตวรรษที่ 18-19 เป็นต้นมาสูญเสียความสามารถในการผลิตเพื่อดำรงชีพไปแล้ว ดังที่กล่าวมาในบทแรกๆ ดังนั้น จึงต้องกลายเป็นระบบเศรษฐกิจเปิดอย่างเต็มที่ (open economy) และพึ่งพิงสินค้าบางประเภทจากต่างประเทศโดยผ่านประเทศแม่เป็นผู้จัดการให้ แต่ญี่ปุ่นซึ่งเข้ามาครอบงำเอเซียตะวันออกเฉียงใต้แทนกลุ่มตะวันตกนั้น ขาดความสามารถที่จะสนองความต้องการของประเทศต่างๆ ทั้งด้านการจัดหาสินค้าบริโภคให้ ตลอดจนหาแหล่งรับซื้อวัตถุดิบและสินค้าเกษตรกรรมจาก SEA การที่ญี่ปุ่นขาดความสามารถ

ดังกล่าว เป็น เพราะญี่ปุ่น เพียงประเทศเดียวย่อมมีขนาดของอุปสงค์และอุปทานที่เล็กกว่า
กลุ่มประเทศตะวันตกหลายๆ ประเทศดังที่เคยเป็นมาก่อน โดยเฉพาะในภาวะสงคราม
ด้วยแล้วยังขาดแคลนสิ่งอุปโภคบริโภคทั้งการคมนาคมไม่สะดวกพอ ด้วยเหตุผลต่างๆ เหล่า
นี้เองที่ทำให้ญี่ปุ่นทำหน้าที่เป็นตัวกลางได้ไม่ดี ผลที่ตามมาคือ การขาดแคลนสินค้าอย่าง
หนักในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนที่เคยพึ่งพิงสินค้าจากต่าง
ประเทศมากในเขตเมือง รัฐบาลพื้นเมืองเองก็สูญเสียรายได้จากภาษีศุลกากร ฝ่าย
ญี่ปุ่นนั้นแม้ในระยะแรกๆ ของการเข้ามาในภูมิภาคแถบนี้ จะกอบโกยผลประโยชน์ไปได้
มาก แต่เมื่อสงครามผ่านไปได้สักระยะประมาณ 2 ปีหลังจากเริ่มสงคราม ญี่ปุ่นเริ่ม
ประสบความเสียหายจากการทำลายของฝ่ายข้าศึก เช่น กองเรือพาณิชย์ถูกทำลายเสีย
ยับเยินส่งผลให้การถ่ายเทส่วนเกิน (surplus value) จากเอเชียอาคเนย์ทำได้ไม่
เต็มที่ กล่าวได้ว่าในขณะที่ญี่ปุ่นสูญเสียตลาดการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปภูมิภาค
ดังกล่าวก็สูญเสียตลาดการค้าที่ญี่ปุ่นไปเช่นกัน เมื่อถึงจุดนี้ผู้อ่านอาจตั้งคำถามว่า ผลของการ
ที่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น เพียงประเทศเดียวนั้นมีผล
ดีหรือผลเสียมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับการตกเป็นอาณานิคมของบรรดาประเทศตะวันตก
ดังก่อน

เมื่อการขนส่งไม่สะดวกการผลิตหลายอย่างก็เสื่อมทรามลงมาก ความเสื่อม
โทรมทางการผลิตมิใช่ผลจากความไม่สะดวกในการขนส่ง เท่านั้นแต่ยังเนื่องมาจากการ
ทำลายของญี่ปุ่นระหว่างสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมเหมืองแร่และการเกษตร
ขนาดใหญ่ นอกจากนั้น การขาดแคลนเครื่องจักรและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนเทคนิค
ในการผลิต ฯลฯ ได้ช่วยซ้ำเติมสถานการณ์ให้เลวร้ายลงไปด้วย ขณะที่ญี่ปุ่นทำลายตลาด
สินค้าของ SEA ไปญี่ปุ่นเองก็ไม่อาจเป็นตลาดทดแทนได้ ความเสื่อมโทรมของการผลิตใน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงนั้นยังเกิดจากการทำตามอำเภอใจของญี่ปุ่นโดยมีจุดหมาย

เพื่อชัยชนะในสงคราม เช่น การทำลายโรงงานหรือ เปลี่ยนสภาพโรงงานให้ผลิตเฉพาะ
สิ่งที่ตนต้องการ และมีการนำเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ต่างๆ จากโรงงานมาหลอมเป็นอาวุธ
เป็นต้น ปรากฏว่าการผลิตต่างๆ เหมือนแร่ในมลายา การทำไรชาในอินโดนีเซีย ถ่านหิน
ในดั่งเกีย น้ำตาลในฟิลิปปินส์ ต้องลดขนาดการผลิตลงอย่างมากมาย หรือหยุดการผลิต
ไปเมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดครองประเทศ ผลผลิตจึงลดลงอย่างมาก แต่ประเทศที่ได้รับความเสียหาย
มากที่สุด ในบรรดาประเทศที่ถูกญี่ปุ่นยึดครองคือ พม่า นอกจากบ้านเมืองถูกทำลายจาก
การโจมตีทางอากาศแล้ว เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ถูกปล้นสะดมโดยญี่ปุ่น พม่าสูญเสีย
ตลาดภายนอกประเทศโดยสิ้นเชิงแม้แต่การส่งข้าวออกก็หยุดชะงักลง ทั้งนี้เพราะภายใต้
การควบคุมของญี่ปุ่นนั้น พม่าไม่อาจผลิตข้าวได้เกินกว่าระดับยังชีพ ในขณะที่ชาวพม่าทาง
ใต้มีข้าวเกินกว่าความต้องการมากมาย แต่พม่าทางเหนือมีความอดอยาก^{10/} ญี่ปุ่นไม่อาจ
ช่วยพม่าให้ส่งข้าวเป็นสินค้าออก และส่งสินค้าอุปโภคบริโภคจำเป็นเข้ามาได้จึงก่อให้เกิด
ความลำบากแก่พม่าอย่างยิ่ง เศรษฐกิจของพม่าทรุดโทรม มีสภาพเงินเฟ้อรุนแรง ชาวไร่
ชาวนาสูญเสียโคกระบือไป เพื่อเป็นอาหารของกองทัพญี่ปุ่นอย่างมากมาย ปรากฏมีโรคระบาด
ร้ายแรงโดยทั่วไป การสาธารณสุขเลวลงถึงขีดสุด นอกจากการกระทำของญี่ปุ่นแล้ว
ก่อนที่อังกฤษจะถอยทัพออกไปนั้นยังได้ทำลายสิ่งต่างๆ ในพม่าอย่างมากมาย เพื่อมิให้ศัตรู
ได้ใช้ประโยชน์ สภาพความเสื่อมโทรมของพม่านั้นรุนแรงมาก อันเป็นแรงผลักดันให้เกิด
กลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นและรอโอกาสที่เหมาะสมจะลุกขึ้นต่อต้านและพม่านี้เองที่เป็นตัวจักรสำคัญ
ในความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะตอนปลายของสงครามกองทัพ
พม่าซึ่งญี่ปุ่นช่วยจัดตั้งกลับใจเข้ากับฝ่ายพันธมิตร^{11/} ทำให้ฝ่ายพันธมิตรบุกลงมาทางตอน
ใต้ของ ลุ่มน้ำอิรวดี เข้ายึดเมืองสำคัญๆ ของพม่าได้อย่างรวดเร็วและขับไล่ญี่ปุ่นออกไป
จากพม่าในที่สุด

จะเห็นได้ว่านโยบายของญี่ปุ่นเพื่อความมั่งคั่งร่วมกันแห่ง เอเชีย ตลอดจนการ
พึ่งพาดนเองได้มิใช่ความจริง เพราะนอกจากปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วปัญหาที่สำคัญอีก

ประการคือ ญี่ปุ่นพยายามให้ SEA ผลิตเฉพาะสิ่งที่ตนต้องการจึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากชาวพื้นเมือง เช่น ทางด้านเกษตรญี่ปุ่นจะเน้นการปลูกฝ้าย ป่าน ปอ และการเลี้ยงแกะในฟิลิปปินส์นั้น โรงงานทำน้ำตาล ถูกเปลี่ยนให้เป็นโรงงานปั่นฝ้าย เพื่อส่งไปโรงงานทอผ้าในประเทศญี่ปุ่น แต่โครงการนี้ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะนอกจากการขาดเมล็ดพันธุ์ที่ดี ขาดทรัพยากรด้านทุนและแรงงานแล้ว ชาวฟิลิปปินส์เองไม่สนใจกับการผลิตดังกล่าวทั้งยังมีการเคลื่อนไหวต่อต้านด้วย ความขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองได้ชักนำให้บรรดาประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องพยายามหันกลับมาสู่ระบบการพึ่งตนเองอีกครั้ง อุตสาหกรรมการผลิตสิ่งจำเป็นหลายอย่างถูกฟื้นฟูขึ้นมาแม้จะไม่ประสบผลสำเร็จนัก เนื่องจากสงครามโดยลักษณะ เช่นนี้ก็คือการทำลายหลักการแบ่งงานทำระหว่างประเทศที่ญี่ปุ่นมุ่งหมายจะให้เกิดขึ้นในเอเชีย

ปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดของเศรษฐกิจใน SEA ช่วงสงครามโลกคือ การขาดสินค้าอุปโภคบริโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ อาหาร อย่างไรก็ตามระดับความทุกข์ยากต่างกันไปในแต่ละประเทศ ในประเทศไทยปัญหาเรื่องการขาดแคลนอาหารอาจจะน้อยกว่าหลายๆ ประเทศ เช่น ฟิลิปปินส์ มลายา อินโดนีเซีย ฯลฯ ในเขตที่มีความขาดแคลนอาหารมากๆ นั้น จะปรากฏว่ามีการกักตุนเพื่อเก็งกำไร ตลอดจนการซื้อขายในตลาดมืดอยู่ทั่วไป และติดตามมาด้วยภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงซึ่งเป็นผลมาจากการขาดแคลนสินค้าบริโภคจำเป็น และการพิมพ์ธนบัตรเพิ่มอย่างมากมายของญี่ปุ่นในแต่ละประเทศ ลักษณะดังกล่าวเป็นไปตามหลักพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กล่าวคือ เมื่อสินค้าใดสินค้าหนึ่งมีอุปทานน้อย แต่มีอุปสงค์มากราคาจะสูงประกอบกับปริมาณเงินมีมากเมื่อเทียบกับปริมาณสินค้าในระบบเศรษฐกิจ ย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงภาวะเงินเฟ้อได้ ทฤษฎีการเงิน^{12/} ซึ่งแสดงโดยสมการ $MV = PT$ เมื่อ M คือปริมาณเงิน V คือ อัตราการหมุนเวียนของเงิน (velocity of money) หนึ่งหน่วย P คือราคาสินค้าและ T คือปริมาณสินค้า

ที่มีในระบบเศรษฐกิจ โดยสภาพของเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะสงครามนั้นคือ ปริมาณสินค้า (T) จะค่อนข้างคงที่หรือคงที่และที่เลวร้ายไปกว่านั้นคือน้อยลง ขณะเดียวกันปริมาณเงิน (M) เพิ่มขึ้นโดยการพิมพ์ธนบัตรเพิ่ม ดังนั้น แม้อัตราการหมุนเวียนของเงินจะไม่เพิ่มแต่ก็ไม่น่าจะลดมากนักสำหรับสินค้าจำเป็นต่อชีวิตในขณะนั้นผลคือราคาราคาสินค้า (P) ก็ย่อมจะเพิ่มแน่นอน ปรากฏว่าในชวานั้นค่าของเงินลดลงอย่างมากส่วนราคาข้าวเพิ่มอย่างรุนแรง เช่นเดียวกับในฟิลิปปินส์ซึ่งค่าครองชีพสูงขึ้นประมาณ 650 เท่านับจากเมื่อเริ่มสงครามจน ค.ศ. 1945^{13/} ทางรัฐบาลหมดความสามารถที่จะแก้ไขภาวะเสื่อมโทรมเหล่านี้ นอกจากจะควบคุมตลาดไม่ได้แล้ว รัฐยังไม่อาจจะช่วยเหลือประชาชนด้วยวิธีใดๆ เนื่องจากรายได้ของรัฐตกต่ำ รัฐบาลไม่อาจเก็บภาษีจากกิจการอื่นๆ เพื่อชดเชยรายได้จากภาษีอากรที่เคยได้จากบริษัทตะวันตกได้พอเพียง เพราะมีกิจการหลายประเภทที่เกี่ยวกับทหารซึ่งได้รับการยกเว้น ภาษีที่รัฐบาลได้รับมีจำนวนน้อยมาก วิธีการที่รัฐบาลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกือบทุกประเทศจะต้องจัดทำก็คือ การรัดเข็มขัดของคน นั่นคือตัดทอนการใช้จ่ายลง ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างมากในกรณีนี้คือ ข้าราชการที่ถูกปลดออกหรือถูกลดเงินเดือนลง ซึ่งในภาวะที่ราคาสินค้าจำเป็นสูงมากๆ ดังกล่าว ข้าราชการที่เหลืออยู่ย่อมดำรงชีพด้วยความลำบาก ทางฝ่ายเอกชนนั้นปรากฏว่ามีการว่างงานเกิดขึ้นมากมาย เพราะเมื่อกำลังซื้อจากฝ่ายผู้บริโภคอ่อนลงมากดังกล่าว การผลิตก็ต้องหดตัวลง ทั้งยังเป็นเพราะสาเหตุที่กล่าวมาตอนต้นๆ กล่าวคือ การผลิตบางอย่างต้องหยุดชะงักเพราะขาดวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เมื่อการผลิตหดตัวลง เจ้าของกิจการย่อมจะปลดคนงานออกไปด้วยนี่คือวัฏจักรแห่งความทุกข์ยากซึ่งเมื่อเริ่มต้น ณ จุดใดก็ตามผลกระทบจะแผ่ขยายไปทุกสาขา เศรษฐกิจประดุจดังลูกโซ่ ความตกต่ำทางเศรษฐกิจนั้นย่อมมีผลไปถึงภาวะโภชนาการสาธารณสุข และปัญหาติดตามมาซึ่งแก้ไขยากยิ่งก็คือ ปัญหาการทุจริตในระบบราชการ เนื่องจาก ความบิบบังคับทางการครองชีพยอมทำให้ข้าราชการต้องดิ้นรนและผู้ที่มีโอกาสจะแสวงหาผลประโยชน์จากหน้าที่ได้คงจะไม่ละเว้น ประชาชนที่หมดหนทางที่จะหาเลี้ยง

มีพัตย์ความสุจริตได้คงจะก่อการอาชญากรรมจึปล้นมากมาย กฎหมายรุนแรงต่างๆ ที่
รัฐบาลพยายามนำออกมาใช้นั้นเกือบจะไร้ประโยชน์ เพราะเมื่อท้องหิวมนุษย์ต้องหา
ทางดิ้นรนเพื่ออยู่รอด รัฐบาลหลายประเทศพยายามจะชักชวนให้ประชาชนผลิตอาหาร
เพิ่มขึ้น ความร่วมมือระหว่างประเทศเรื่องอาหารทำได้ยากเพราะต่างก็มีสภาพขาดแคลน
คล้ายคลึงกัน นอกจากความขาดแคลนอาหารแล้วยังปรากฏว่าอาหารที่มีอยู่ถูกผูกขึ้นบังคับ
เกณฑ์เอามากขึ้นด้วย ภัยที่เกิดจากน้ำมือของมนุษย์คือ สงครามนั้นมีผลให้เกิดความทุกข์
ยากและความเสียหายทางการผลิตอย่างหนักแล้ว แต่ธรรมชาติยังช่วยซ้ำเติมอีก เช่น
โรคระบาด น้ำท่วม ฝนแล้ง เหล่านี้มีผลให้ความเสียหายทวีตัว ในต้น ค.ศ. 1945 เกิด
ความอดอยากรุนแรงในเวียดนามมีคนเสียชีวิตเพราะเหตุนี้กว่า 6 แสนคน^{14/}

จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่ประมวลมานี้อาจสรุปได้ว่า ความทุกข์ยากอย่างหนัก
ที่เกิดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้น เป็นผลมาจากปัญหาตั้งเดิมที่เกิดสมัยของการเป็น
อาณานิคมของตะวันตกหรือถูกครอบงำโดยตะวันตก เช่น ปัญหาการขาดแคลนอาหาร
การละทิ้งการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเอง แต่หันมาผลิตเฉพาะที่เมืองแม่ต้องการตามความ
ชำนาญเฉพาะอย่างของตน แต่ภายใต้การปกครองของตะวันตกนั้นปัญหาบางประการ
แก้ไขได้ด้วยการนำสิ่งทีขาดแคลนเข้ามาจากเขตอื่น ส่วนในช่วงที่ญี่ปุ่นเข้ามาครอบ
ครองนั้น เสมือนทุกประเทศตกอยู่ใต้รัฐบาลเดียวกัน เกิดผลเสียแก่เศรษฐกิจของเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้มากมายตลาดการค้าแคบลง ทั้งการคมนาคมขนส่งไม่สะดวกเพราะ
เป็นยามสงคราม มีการบังคับเอาผลผลิตโดยญี่ปุ่น การกักตุนสินค้าเพื่อการบริโภค การ
ทุจริตของข้าราชการ ฯลฯ แต่มีอาจแย้งได้ว่าผลดีจากการเข้ามาของญี่ปุ่นก็มีบ้าง เช่น
ขับไล่ตะวันตก ปลุกความรู้สึกชาตินิยมให้คนพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

ไม่ว่าทัศนคติของปราชญ์ทั้งหลายต่อการเข้ามาครอบครอง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของญี่ปุ่นจะเป็นอย่างไรก็ตาม ผลที่ไม่อาจละเลยได้ก็คือ การบุกเข้ามาในภูมิภาค

แถบนี้ของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ยังความสิ้นสะเทือนให้แก่อำนาจของฝ่ายประเทศตะวันตกในภูมิภาคนี้เป็นอย่างยิ่ง การแผ่อิทธิพลของลูกพระอาทิตย์ทำให้ความเชื่อถือพวกตะวันตกเสื่อมทรามลงและเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าอำนาจของตะวันตกมิใช่สิ่งที่ถาวรสงครามโลกครั้งนี้เป็นตัวกระตุ้นให้มีขบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตลอดจนเร่งเร้าความเป็นชาตินิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างสำคัญ ทันทีที่สงครามสิ้นสุดลงกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีอำนาจขึ้นมาต้องการจะปลดปล่อยประเทศของตนให้พ้นจากความ เป็นทาสของมหาอำนาจทั้งปวงและนำประเทศไปสู่มิติใหม่

แม้จะมีความแตกต่างกันค่อนข้างมากในประเทศต่างๆ แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะที่ถูกญี่ปุ่นเข้าครอบครอง แต่ลักษณะร่วมอย่างหนึ่งที่เกิดในเกือบทุกประเทศก็คือ การเกิดขึ้นของกองกำลังที่เป็นทหารพื้นเมืองในระยะ ค.ศ. 1941-1945 เช่น ในอินโดนีเซียที่ญี่ปุ่นช่วยพัฒนากองทหารที่เรียกว่า PETA (Pembela Tanah Air) ขึ้นมา โดยมีนายทหารชาวพื้นเมืองเป็นผู้บังคับบัญชา และกองกำลังดังกล่าวนี้กลายเป็นหัวใจสำคัญของอินโดนีเซียภายหลังสงคราม ในประเทศพม่าก็มีกองทัพอิสระ BIA (Burma Independence Army) ซึ่งญี่ปุ่นได้ช่วยจัดตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1941 แต่ทว่ากองทัพพม่ามิได้เป็นอันเดียวกันทั่วประเทศ กองทัพ BIA นี้เป็นศัตรูกับเผ่าอื่น เช่น ตะชิน (Thakin)^{15/} ความแตกแยกของพม่านี้จะชี้ให้เห็นสภาพการเมืองของพม่าภายหลังสงครามได้เป็นอย่างดี

ในพม่านั้นนอกจากญี่ปุ่นจะช่วยจัดตั้งกองทัพแล้วยังปรากฏว่า 2 ปีก่อนสงครามจะสิ้นสุดคือ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1943 ญี่ปุ่นได้ช่วยประกาศอิสรภาพให้พม่า และในเดือนตุลาคมต่อมาได้ช่วยจัดตั้งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เช่นเดียวกับตอนใกล้จะสิ้นสุดสงครามญี่ปุ่นได้พยายามให้อินโดนีเซียประกาศเอกราชเช่นกัน ซึ่งปรากฏว่าในเดือนมีนาคม 1945 นั้น เกิดคณะกรรมการเพื่อเตรียมการประกาศเอกราชในอินโดนีเซีย^{16/}

จะโดยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม นโยบายการเข้าครอบครองประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของญี่ปุ่นก่อให้เกิดฐานของการเข้ามามีส่วนร่วมในการเมือง โดยชาวพื้นเมืองมากขึ้น คนรุ่นใหม่ที่เป็นผู้นำการต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตกนั้นมี ตำแหน่งและบทบาทสำคัญในรัฐบาลของตนภายใต้การควบคุมของญี่ปุ่น โดยที่จักรวรรดินิยมตะวันตกไม่เคยยินยอมให้ชาวพื้นเมืองแสดงบทบาทสำคัญ แม้ในหลายๆ ประเทศ ชาวพื้นเมืองจะถูกญี่ปุ่นบังคับกะเกณฑ์ต่างๆ แต่มีผลทำให้คนเหล่านี้ซึมซับกับความหมายของชาตินิยมได้มากขึ้น การปลุกเร้าความเป็นชาตินิยมของผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยญี่ปุ่นนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรจะละเลย

ในทัศนะที่ติดต่อการเข้ามาของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองนั้นคือ การเข้ามาระดมความเป็นชาตินิยมในประเทศต่างๆ แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ความสูญเสียทางเศรษฐกิจของภูมิภาคแถบนี้หลังจากการเข้าครอบงำของญี่ปุ่นก็มีอาจมองข้ามไปได้เช่นกัน กล่าวได้ว่า ญี่ปุ่นเข้ามาทำลายเศรษฐกิจ SEA ^{17/} สินค้าออกลดลง อัตราการว่างงานเพิ่มขึ้นในการเกษตรขนาดใหญ่ มีการเรียกร้องเอาข้าวปลาอาหารให้กองทัพญี่ปุ่นอันก่อให้เกิดความขาดแคลนข้าวอย่างรุนแรงในประเทศ การเกณฑ์เอาแรงงานคนและสัตว์พาหนะ เป็นจำนวนมากไปใช้ในกองทัพญี่ปุ่นมีผลเสียหายถึงการผลิตและเศรษฐกิจอย่างมาก **โดยแทนที่เงินมีสภาพเงินเพื่อเกิดขึ้นโดยทั่วไป**

อนึ่ง การหลุดพ้นจากอำนาจตะวันตกชั่วคราวระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองนั้น แม้จะถือว่าเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งในประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ความสำเร็จนี้มีใช้ค่าวิเศษที่จะแก้ไขปัญหาดังๆ ที่สะสมอยู่ในดินแดนแถบนี้ได้ นอกจากนั้นยังปรากฏว่ามีมหาอำนาจใหม่คือ ญี่ปุ่น เข้ามาครอบงำแทนโดยไม่มีทางเลือกเสีย ญี่ปุ่นยังทิ้งพิษภัยให้กับเศรษฐกิจของดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างหนัก

ร่วมไปกับปัญหาเก่าที่ทับถมกันอยู่ก่อนหน้าที่ญี่ปุ่นจะเข้าครอบครอง และในที่สุดแล้วอำนาจของประเทศตะวันตกมิได้สูญไปชั่วคราว แต่ปรากฏว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มหาอำนาจตะวันตกกลับมามีบทบาทต่อ เอเชียอาคเนย์อีก

เมื่อฝ่ายพันธมิตรได้ยื่นเงื่อนไขการยอมแพ้ให้ญี่ปุ่นในเดือนกรกฎาคม 1945 และไม่ได้รับคำตอบจึงทำการทิ้งระเบิดลูกแรกที่ฮิโรชิมา และต่อมาที่นางาซากิ ในเดือนสิงหาคมปีเดียวกัน เป็นผลให้ญี่ปุ่นต้องยินยอมรับเงื่อนไขการยอมแพ้โดยพลัน^{18/} เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองนี้ปรากฏว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทรุดโทรมอย่างหนักทั้งภาคเอกชนและรัฐบาล ในทางเศรษฐกิจนั้นสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่างๆ ถูกทำลายไปเกือบหมด เช่นทางรถไฟ โรงไฟฟ้า ท่าเรือ ฯลฯ ทั้งนี้นอกจากจะถูกทำลายโดยญี่ปุ่นเมื่อก่อนเข้ายึด SEA แล้วในระหว่างสงครามยังถูกทำลายโดยฝ่ายพันธมิตรอย่างหนัก เช่นเดียวกันตอนปลายสงคราม การสูญเสียชีวิตมนุษย์มีมากมายสุดประมาณ คนที่มีชีวิตอยู่เป็นจำนวนมากที่ตกในสภาพทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ สภาพสังคมและบรรทัดฐานต่างๆ ที่เคยได้รับการยึดถือก็ถูกกระทบกระเทือน และหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้เองที่จักรวรรดินิยมแบบใหม่ (Neocolonialism) ได้แผ่เข้ามาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

นั่นก็คือ การหวนกลับมาใช้อิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกอีกครั้งหนึ่งร่วมกับนายทุนใหญ่ชาวเอเชียคือญี่ปุ่น นอกจากนี้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังเป็นเวทีของอภิมหาอำนาจทั้งหลายที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นใหญ่ทางการเมืองในแถบนี้อีกด้วย ซึ่งผลที่สุดแล้วประเทศเล็กๆ ทั้งหลายดังบรรดาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็คือเหยื่อแพรงซึ่งถูกพญาช่างสารเหยียบแหลกราญ หลายประเทศสูญเสียความเป็นชาติเอกราชถูกบงการโดยชาติอื่น หลายประเทศกำลังเป็นสนามรบซึ่งไม่ทราบว่าจะวันใดจะถึงวิกฤตขณะเดียวกันหลายๆ ประเทศในแถบภูมิภาคนี้ก็ได้พยายามช่วยกันสร้างความหวังใหม่ขึ้น

ด้วยการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ (สมาคมอาเซียน) เพื่อจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับกลุ่มภายนอกภูมิภาค แต่ความหวังนี้จะ เป็นจริงหรือไม่ใน เวลาจะเป็น เครื่องพิสูจน์ หากสถานการณ์ยังคง เป็นดังปัจจุบันที่ต่างฝ่ายต่างพยายามหาประโยชน์เข้าประเทศตนและปราศจากความจริงใจต่อมิตรบรรพตแล้ว ไซ้ความหวังนั้นคงไม่อาจกลายเป็นจริงได้

เชิงอรรถ

1. ญาดา ประภาพันธ์, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจประเทศไทย, (ปราณบุรี: โรงพิมพ์สุนันทหารราช) 2524), หน้า 113-114.
2. Robert C.Bone, Contemporary Southeast Asia, (New York: Random House, 1966)., p.59.
3. โปรดศึกษารายละเอียดเรื่องชาวจีนจาก ขจัตถัย บุรุษพัฒน์ (รวบรวม) ชาวจีนในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา, 2517).
4. ดี.จี.อี.ฮอลล์ (แต่ง), ชาญวิทย์ เกษตรศิริและคณะ (บรรณาธิการ แปล), ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 2, หน้า 985.
5. อสัมภินพงศ์ ฉัตราคม, ประวัติการพัฒนาเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, (กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2525), หน้า 63.
6. J.M. Pluvier, South-East Asia from Colonial to Independence, (Kualalumpur : Oxford University Press, 1974), pp. 99-100.
7. ดี.จี.อี.ฮอลล์, เรื่องเดิม, หน้า 976-87.
8. Robert C.Bone, op.cit., p. 63.
9. ดี.จี.อี.ฮอลล์, เรื่องเดิม, หน้า 999.
10. เรื่องเดียวกัน, หน้า 997-8.
11. เรื่องเดียวกัน, หน้า 1004.
12. ศึกษารายละเอียดจาก อุทิศ นาคสวัสดิ์, ดร., หลักและทฤษฎี เศรษฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2518) หน้า 334-351.
13. J.M. Pluvier, op.cit., pp. 278-279.
14. Ibid., P. 181.
15. David Joel Steinberg, Insearh of Southeast Asia: A Modern History, (Kualu Lumpur : Oxford University Press, 1971), p. 337.
16. Robert C. Bone, op. cit., p. 67.
17. David Joel Steinberg, op.cit., p. 338.
18. ดี.จี.อี.ฮอลล์, เรื่องเดิม, หน้า 1005.